

Anna Murià

Visat núm. 12
(octubre 2011)

by Montserrat Bacardí

L'obra traductora d'Anna Murià palesa una múltiple condició de marginació: pel fet de ser dona, de traduir més aviat poc per gust, de fer-ho a una llengua imposada i, a més, de no signar sempre la feina.

Fins al gener de 1939, en què va haver d'emprendre el camí de l'exili, Anna Murià no s'havia dedicat mai a la traducció. Havia sobresortit com a activista política i social, com a periodista i com a escriptora. La derrota de la causa republicana, va comportar un gir absolut en la seva vida. També, en l'àmbit professional.

Després de dos anys i mig d'exili errant, en què havia recalat a Tolosa, Roissy-en-Brie (a la vora de París), la República Dominicana i Cuba, l'agost de 1941 arribava a Mèxic, amb el poeta Agustí Bartra. Hi van romandre gairebé trenta anys. L'un i l'altre es van empescar tota mena de feines, per bé que la traducció va esdevenir *si us plau per força* la veritable ocupació de la parella, la més intensiva i perllongada al llarg de les tres dècades de confinament.

En una entrevista apareguda al diari *Excelsior* el 16 de gener de 1958 proporcionava algunes pistes sobre què havia traduït: «He traducido del francés y del inglés artículos de medicina, narraciones policíacas, biografías, fichas para un diccionario enciclopédico, novelas, i hasta artículos sobre relojería!». És a dir, tot el que li queia a les mans, com aquell qui diu. Bàsicament, el que li oferien algunes editorials mexicanes en les quals col·laboraven d'una manera bastant fixa, tant Bartra com Murià: Cumbre, Fondo de Cultura Económico, Grijalbo, Herrero Hnos., Novaro, Pax Mex o Trillas.

Per treure el màxim rendiment dels esforços, la parella treballava força sovint a mitges, en una mena de societat anònima en la qual, des de sempre, ella portava el timó o, dit d'una altra manera, hi dedicava més hores i omplia més pàgines. Així, algunes versions que consten com a obra d'Agustí Bartra (nom més prestigiós que el de la seva muller en el context cultural mexicà i, després, també en el català) són essencialment obra d'ella, llevat dels llibres de poesia, gènere que Murià no va gosar enfrontar-s'hi mai. És el cas de diverses antologies signades per Bartra, com ara *Cuentos policíacos y de misterio* (1959), *De Poe a Simenon* (1968) o *Relatos maestros de crimen y misterio* (1972). Ara bé, al més sovint, no van voler deixar cap tipus de rastre de la seva intervenció en llibres que devien considerar producte d'encàrrecs estrictament mercenaris: en alguns casos van ometre el seus noms, en d'altres van servir-se de pseudònims diversos.

A unes motivacions ben diferents devia obeir l'única traducció al català enllestida durant l'exili per Anna Murià: *Genets cap a la mar*, del dramaturg irlandès John Millington Synge. Va estrenar-se el 15 de gener de 1955 a l'Orfeó Català de Mèxic, en unes vetllades teatrals organitzades per l'Agrupació Catalana d'Art Dramàtic, i tres anys després va ser publicada per Miquel Arimany a la

revista *El Pont*.

Bartra i Murià van passar els anys 1949 i 1950 als Estats Units, gràcies a una beca que la Fundació Guggenheim va concedir al poeta per traduir *Una antologia de la lírica nord-americana* (1951). Van repetir l'experiència la primera meitat de 1961, a recer d'una nova beca de la mateixa Fundació. Aleshores, el fill, Roger Bartra, va quedar-se a Mèxic per prosseguir els estudis. La profusa correspondència que van intercanviar ens forneix dades reveladores sobre com treballaven. Des de la distància Anna Murià continuava traduint sense descans per a les editorials mexicanes esmentades. Curiosament, gairebé mai no feia cap tipus de comentari sobre els llibres que traduïa, ni tan sols n'esmentava els autors o els títols, talment com si es tractés d'una labor mecànica, industrial.

En retornar a Catalunya, el gener de 1970, la situació no va canviar pas gaire. Aquell mateix any van començar a treballar per a l'editorial barcelonina Verón preparant informes de lectura de llibres en anglès i traduint-los d'aquesta llengua, al ritme vertiginós de sempre: en tan sols un any, el 1972, van sortir editades sis novel·les policíiques, de pur entreteniment, traduïdes per Anna Murià. Poc després l'editorial va fer fallida i, com tantes altres vegades, van haver de buscar noves fonts d'ingressos.

La correspondència amb els fills ens forneix nombroses proves de la dedicació conjunta de la parella a la traducció al llarg de la dècada dels setanta. De vegades, a ella, li tocava treballar per partida doble, quan se'ls amuntegaven els encàrrecs: el gener de 1973, per exemple, Bartra traduïa a contra rellotge una antologia de Hart Crane per a Plaza & Janés i, com a conseqüència, «jo haig de fer dues traduccions alhora, la meua, una novel·la d'espionatge molt llarga, i la que a ell li va demanar Verón, que és una animalada sobre Mèxic», exposava a la filla el dia 21; o el 8 de maig de 1975 referia al noi: «Jo haig de traduir una novel·la catalana a l'espanyol, d'una dona, Teresa Pàmies [*Dona de pres*]; al pare —però pensa encolomar-m'ho a mi— li han demanat que tradueixi de l'anglès al català unes versions de contes de *La Ventafocs* i *La Bella Dorment*».

A l'editorial La Galera, el 1978, va sortir-hi a llum la traducció al català de *Guaraçú*, un relat de Ricardo Alcántara. Després d'haver reescrit milers i milers de pàgines en espanyol, aquesta era la segona obra —amb *Genets cap a la mar*— que traslladava al català, totes dues prou breus i de gèneres i estils ben diferents. Va tenir ocasió d'enfrontar-se amb una tercera, quan, sense la companyia del marit, ja havia abandonat la feina de traduir: *Les xarxes imaginàries del poder polític* (1985), assaig de l'eminent antropòleg Roger Bartra escrit originalment en espanyol.

No podem acabar aquest breu repàs de la tasca d'Anna Murià com a mitjancera entre llengües i cultures sense al·ludir a l'aprenentatge autodidacta del grec modern. Poc o molt, segons les temporades, va perseverar-hi bastants anys. L'única mostra pública d'aquesta dedicació va manifestar-se l'octubre de 1977, amb la traducció i la nota de presentació de «Sobre una irradiació hivernal», una breu mostra poètica del Premi Nobel Iorgos Seferis, a la revista *Faig*, en què, amb l'honestedat intel·lectual que la distingia, especificava: «Per a la versió catalana he tingut en compte la traducció francesa d'Yves Bonnefoy». Una prova de rigor metodològic en una de les escasses traduccions vocacionals que les circumstàncies —dissortades, gasives— li van permetre d'acomplir.

[Per saber-ne més](#)

